

УДК 339.13(477)(045)

Лимар Валерія Валеріївна

*доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики
Донецький національний університет імені Василя Стуса*

Lymar Valeriia

*Doctor of Economic Sciences, Associate Professor,
Professor of International Relations and Foreign Policy Department
Vasyl' Stus Donetsk National University
ORCID: 0000-0002-4328-7529*

Сафаров Ульві Абузер огли

*аспірант кафедри міжнародних економічних відносин
Донецького національного університету імені Василя Стуса*

Safarov Ulvi Abuzer ogly

*PhD Student of the International Economic Relations Department
Vasyl' Stus Donetsk National University
ORCID: 0009-0001-0382-8701*

DOI: 10.25313/2520-2294-2025-6-11160

АНАЛІЗ ДВОСТОРОННЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ ТА АЗЕРБАЙДЖАНУ В КОНТЕКСТІ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ВИКЛИКІВ

ANALYSIS OF BILATERAL TRADE BETWEEN UKRAINE AND AZERBAIJAN IN THE CONTEXT OF GEOPOLITICAL CHALLENGES

Анотація. Вступ. Аналіз двосторонньої торгівлі між Україною та Азербайджаном є важливим інструментом для глибшого розуміння економічної взаємодії двох стратегічно важливих держав пострадянського простору, що мають значний потенціал для зміцнення взаємовигідних партнерських відносин. У контексті сучасних геополітичних викликів, зростання економічної нестабільності та пошуку нових зовнішньоекономічних орієнтирів, оцінка торговельної динаміки між цими країнами набуває особливої актуальності.

Україна та Азербайджан є ключовими учасниками регіональних енергетичних і логістичних процесів. Україна зацікавлена у зміцненні енергетичної безпеки та диверсифікації джерел постачання енергоресурсів, а Азербайджан виступає важливим експортером нафти та газу. Водночас українські підприємства мають конкурентоспроможну продукцію у сфері сільського господарства, машинобудування, металургії та харчової промисловості, яка є затребуваною на азербайджанському ринку.

Так, систематичне дослідження торговельних відносин між Україною та Азербайджаном є необхідною передумовою для раціонального планування зовнішньої торгівлі, формування стратегічного партнерства, підвищення конкурентоспроможності національних економік і забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку обох держав.

Мета – аналіз двосторонньої торгівлі України та Азербайджану в контексті геополітичних викликів та узагальнення напрямів потенційно можливого збільшення обсягів експорту України в Азербайджан.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є статистична інформація Державної служби статистики України, зокрема географічна та товарна структура зовнішньої торгівлі України.

У процесі дослідження було використано такі наукові методи: теоретичного узагальнення (для обґрунтування важливості дослідження двосторонньої торгівлі між Україною та Азербайджаном); аналізу та синтезу (для аналізу статистичних даних щодо географії експорту-імпорту між Україною та Азербайджаном); логічного узагальнення результатів (розробки шляхів потенційно можливого збільшення експорту України в Азербайджан та формулювання висновків).

Результати. Аналіз двосторонньої торгівлі між Україною та Азербайджаном дає можливість зробити такі висновки. Україна та Азербайджан є ключовими учасниками регіональних енергетичних і логістичних процесів. Україна зацікавлена

у зміцненні енергетичної безпеки та диверсифікації джерел постачання енергоресурсів, а Азербайджан виступає важливим експортером нафти та газу. Водночас українські підприємства мають конкурентоспроможну продукцію у сфері сільсько-го господарства, машинобудування, металургії та харчової промисловості, яка є затребуваною на азербайджанському ринку. Зростання імпорту з Азербайджану в Україну у 2021 році є результатом комплексної взаємодії макроекономічних, енергетичних, геополітичних та інституційних чинників. Це зростання не лише відображає короткострокові потреби економіки, але й свідчить про поглиблення стратегічного партнерства між країнами в умовах трансформації регіональної системи міжнародної торгівлі. Зниження обсягів імпорту з Азербайджану у 2023 році порівняно з 2021 роком є наслідком багатовекторної кризи, спричиненої війною, логістичними труднощами, трансформацією енергетичного попиту, зниженням споживчої активності та переорієнтацією торговельних пріоритетів. Позитивною тенденцією характеризується експорт України в Азербайджан у 2023–2024 рр. Цей процес є результатом як внутрішньої адаптації економіки України до умов повномасштабної війни, так і зовнішнього попиту на конкурентоспроможні українські товари. Позитивна динаміка експорту України до Азербайджану у 2023–2024 роках є наслідком поєднання декількох чинників: конкурентоспроможності українських аграрних та харчових товарів, стабільного попиту на металургійну продукцію, поступового розвитку машинобудівного експорту та ефективного використання логістичних маршрутів. Ці процеси свідчать про стійкість українського експортного потенціалу навіть в умовах військового стану та підтверджують стратегічну важливість ринку Азербайджану для національного експорту. Розрахований коефіцієнт покриття експорту в розмірі 90% у зовнішній торгівлі України з Азербайджаном свідчить про помірний дисбаланс на користь азербайджанського експорту та вимагає стратегічного перегляду торговельної політики з метою підвищення конкурентоспроможності української продукції на ринку Азербайджану. Такий аналіз є важливою частиною оцінки ефективності зовнішньоекономічної діяльності та обґрунтування управлінських рішень у сфері міжнародної торгівлі.

Визначено, що підвищення обсягів експорту України до Азербайджану можливе за рахунок диверсифікації товарної структури, адаптації до особливостей ринку, активізації міждержавної кооперації та модернізації системи підтримки експортерів. Усі зазначені напрями потребують координації між урядом, бізнесом та аналітичними центрами, а також узгодження з національною експортною стратегією України.

Перспективи. В подальшому планується проведення кореляційно-регресійного аналізу факторів впливу на збільшення обсягів експорту України в Азербайджан.

Ключові слова: двостороння торгівля, експорт, імпорт, економічна безпека, стратегічне партнерство, торговий баланс.

Summary. Introduction. The analysis of bilateral trade between Ukraine and Azerbaijan is an important tool for a deeper understanding of economic interaction between two strategically important post-Soviet states with significant potential for strengthening mutually beneficial partnerships. In the context of current geopolitical challenges, growing economic instability, and the search for new foreign economic benchmarks, an assessment of trade dynamics between these countries is of particular relevance.

Ukraine and Azerbaijan are key participants in regional energy and logistics processes. Ukraine is interested in strengthening its energy security and diversifying its energy supply sources, while Azerbaijan is an important exporter of oil and gas. At the same time, Ukrainian enterprises have competitive products in agriculture, engineering, metallurgy and food industry that are in demand on the Azerbaijani market.

Thus, a systematic study of trade relations between Ukraine and Azerbaijan is a prerequisite for rational planning of foreign trade, formation of strategic partnerships, increasing the competitiveness of national economies and ensuring stable socio-economic development of both countries.

Purpose. Analysis of bilateral trade between Ukraine and Azerbaijan in the context of geopolitical challenges and generalisation of areas of potential increase in Ukraine's exports to Azerbaijan.

Materials and methods. The research is based on statistical information of the State Statistics Service of Ukraine, in particular, the geographical and commodity structure of Ukraine's foreign trade.

The following scientific methods were used in the study: theoretical generalisation (to substantiate the importance of studying bilateral trade between Ukraine and Azerbaijan); analysis and synthesis (to analyse statistical data on the geography of exports and imports between Ukraine and Azerbaijan); logical generalisation of the results (to develop ways to potentially increase Ukraine's exports to Azerbaijan and to formulate conclusions).

Results. An analysis of bilateral trade between Ukraine and Azerbaijan allows us to draw the following conclusions. Ukraine and Azerbaijan are key participants in regional energy and logistics processes. Ukraine is interested in strengthening its energy security and diversifying its energy supply sources, while Azerbaijan is an important exporter of oil and gas. At the same time, Ukrainian companies have competitive products in agriculture, engineering, metallurgy and food processing, which are in demand on the Azerbaijani market. The increase in imports from Azerbaijan to Ukraine in 2021 is the result of a complex interaction of macroeconomic, energy, geopolitical, and institutional factors. This growth not only reflects the short-term needs of the economy, but also indicates the deepening of the strategic partnership between the countries in the context of the transformation of the regional international trade system. The decline in imports from Azerbaijan in 2023 compared to 2021 is the result of a multi-vector crisis caused by the war, logistical difficulties, the transformation of energy demand, a decline in consumer activity, and a reorientation of trade priorities.

Ukraine's exports to Azerbaijan in 2023–2024 show a positive trend. This process is the result of both the internal adaptation of Ukraine's economy to the conditions of a full-scale war and external demand for competitive Ukrainian goods. The positive dynamics of Ukraine's exports to Azerbaijan in 2023–2024 is the result of a combination of factors: the competitiveness of Ukrainian agricultural and food products, stable demand for metallurgical products, the gradual development of machine-building exports, and the efficient use of logistics routes. These processes demonstrate the sustainability of Ukraine's export potential even under martial law and confirm the strategic importance of the Azerbaijani market for national exports. The calculated export coverage ratio of 90% in Ukraine's foreign trade with Azerbaijan indicates a moderate imbalance in favour of Azerbaijani exports and requires a strategic review of trade policy to improve the competitiveness of Ukrainian products in the Azerbaijani market. Such an analysis is an important part of assessing the effectiveness of foreign economic activity and justifying management decisions in the field of international trade.

It is determined that increasing the volume of Ukraine's exports to Azerbaijan is possible through diversification of the product structure, adaptation to market characteristics, intensification of interstate cooperation and modernisation of the export support system. All these areas require coordination between the government, business and think tanks, as well as coordination with the national export strategy of Ukraine.

Discussion. In the future, it is planned to conduct a correlation and regression analysis of the factors influencing the increase in Ukraine's exports to Azerbaijan.

Key words: bilateral trade, exports, imports, economic security, strategic partnership, trade balance.

Постановка проблеми. Аналіз двосторонньої торгівлі між Україною та Азербайджаном є важливим інструментом для глибшого розуміння економічної взаємодії двох стратегічно важливих держав пострадянського простору, що мають значний потенціал для зміцнення взаємовигідних партнерських відносин. У контексті сучасних геополітичних викликів, зростання економічної нестабільності та пошуку нових зовнішньоекономічних орієнтирів, оцінка торговельної динаміки між цими країнами набуває особливої актуальності.

Україна та Азербайджан є ключовими учасниками регіональних енергетичних і логістичних процесів. Україна зацікавлена у зміцненні енергетичної безпеки та диверсифікації джерел постачання енергоресурсів, а Азербайджан виступає важливим експортером нафти та газу. Водночас українські підприємства мають конкурентоспроможну продукцію у сфері сільського господарства, машинобудування, металургії та харчової промисловості, яка є затребуваною на азербайджанському ринку.

Вивчення структури, обсягів і динаміки двосторонньої торгівлі дозволяє виявити актуальні тенденції, вразливості та точки зростання економічної взаємодії. Такий аналіз сприяє формуванню ефективної зовнішньоекономічної стратегії, прийняттю обґрунтованих управлінських рішень, а також поліпшенню торговельного балансу. Наприклад, оцінка імпортно-експортних потоків може виявити критичні залежності або можливості для розширення експорту українських товарів з високою доданою вартістю.

На додаток, торгівля між Україною та Азербайджаном відображає ширший контекст політико-економічного співробітництва, зокрема в рамках ініціатив, спрямованих на розвиток Транскаспійського транспортного маршруту. Таким чином, поглиблений торговельний аналіз сприяє не лише економічній, але й дипломатичній інтеграції країн у регіональні процеси.

У сучасних умовах важливо враховувати вплив зовнішніх ризиків — зокрема, санкційного тиску, змін у глобальних ланцюгах постачання та політичної нестабільності в окремих регіонах. Аналіз двосторонньої торгівлі дозволяє визначити стійкість партнерських відносин до таких викликів і розробити превентивні заходи щодо зменшення ризиків та зміцнення економічної безпеки.

Так, систематичне дослідження торговельних відносин між Україною та Азербайджаном є необхідною передумовою для раціонального планування зовнішньої торгівлі, формування стратегічного партнерства, підвищення конкурентоспроможності національних економік і забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку обох держав.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз існуючих наукових доробок, присвячених аналізу двосторонньої торгівлі між Україною та Азербайджаном, показав, що наразі їх досить невелика кількість. Однак, на особливу увагу заслуговують праці таких вчених, як Петрова Г.Є., Войтов С.Г., Гриценко А.В. [1], які досліджують стратегічні економічні відносини України та Азербайджану; Bulakh Т.М., Ivashchenko О.А., Motuzka О.М. [3], що аналізують безпосередньо зовнішньоторговельні відносини двох країн; Костюк Т.О. [6], який аналізує сучасний стан та шляхи зміцнення двосторонніх відносин України та Азербайджану; Ткач О.І. [7], що вивчає стратегічні партнерство двох країн; та Petrova А., Voitov S., Gricenko А. [8] і Бобро І.І., Мусаєв М. [9], які також фокусують увагу на поглибленні та можливих напрямках зміцнення двосторонніх торговельних відносин України та Азербайджану.

Метою статті є аналіз двосторонньої торгівлі України та Азербайджану в контексті геополітичних викликів та узагальнення напрямів потенційно можливого збільшення обсягів експорту України в Азербайджан.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є статистична інформація Державної служби статистики України, зокрема географічна та товарна структура зовнішньої торгівлі України.

У процесі дослідження було використано такі наукові методи: теоретичного узагальнення (для обґрунтування важливості дослідження двосторонньої торгівлі між Україною та Азербайджаном); аналізу та синтезу (для аналізу статистичних даних щодо географії експорту-імпорту між Україною та Азербайджаном); логічного узагальнення результатів (розробки шляхів потенційно можливого збільшення експорту України в Азербайджан та формулювання висновків).

Виклад основного матеріалу. Зовнішньоекономічні відносини України та Азербайджану варто розглядати в розрізі зовнішньої торгівлі товарами та послугами, а також інвестиційної діяльності [1]. Важливими показниками аналізу зовнішньої торгівлі України та Азербайджану є індикатори безпеки зовнішньої торгівлі. Основні показники динаміки зовнішньої торгівлі товарами України та Азербайджану наведено на рисунку 1.

Для аналізу двосторонньої торгівлі України та Азербайджану взято період з 2018 року до першого півріччя 2025. Як бачимо з представленого рисунку, у період 2018–2020 рр. Експорт-імпорт демонструють плавні тенденції зменшення, однак в 2020 році імпорт із Азербайджану значно зростає: з 318516,4 тис. дол. США в 2020 році до 687355,2 — в 2021. Експорт також зростає, однак не у значній мірі: з 346840 у 2020 році до 394896 тис. дол. США — у 2021.

Як вважають Bulakh Т. М., Ivashchenko О. А., Motuzka О. М [3], ця тенденція обумовлена сукупністю внутрішніх та зовнішніх економічних, політичних і кон'юнктурних чинників, які сформували

сприятливе середовище для активізації зовнішньоекономічної діяльності між двома державами. Збільшення імпортних поставок варто розглядати у контексті відновлення економічної динаміки після пандемічної рецесії, посилення енергетичного співробітництва та трансформації регіональних торговельних зв'язків.

Також Лимар В. В., Сафаров У. [4] відмічають, що, перш за все, визначальним чинником зростання імпорту з Азербайджану стала активізація енергетичної торгівлі, зокрема закупівля Україною нафти та нафтопродуктів азербайджанського походження. У 2020 році глобальна економіка зазнала глибокого спаду через пандемію COVID-19, що спричинило зменшення попиту на енергоресурси. Проте вже у 2021 році світова економіка поступово відновлювалася, зростала промислова активність, що обумовило збільшення споживання енергоносіїв. Відповідно, зросли й обсяги імпорту енергоносіїв з Азербайджану — країни, яка є важливим експортером нафти в Чорноморсько-Каспійському регіоні.

Другим важливим фактором стало стратегічне прагнення України до диверсифікації джерел постачання енергоресурсів. У зв'язку з геополітичними викликами, зокрема конфліктом з Російською Федерацією, українська держава активізувала співпрацю з альтернативними постачальниками, серед яких Азербайджан займає провідне місце. Налагодження поставок нафтопродуктів через Чорноморські порти сприяло зміцненню енергетичної безпеки України та зменшенню критичної залежності від традиційних ринків.

Крім того, у 2021 році зросли світові ціни на сировинні товари, включно з нафтою, полімерними матеріалами, металами тощо. Це безпосередньо вплинуло на вартісні показники українського імпор-

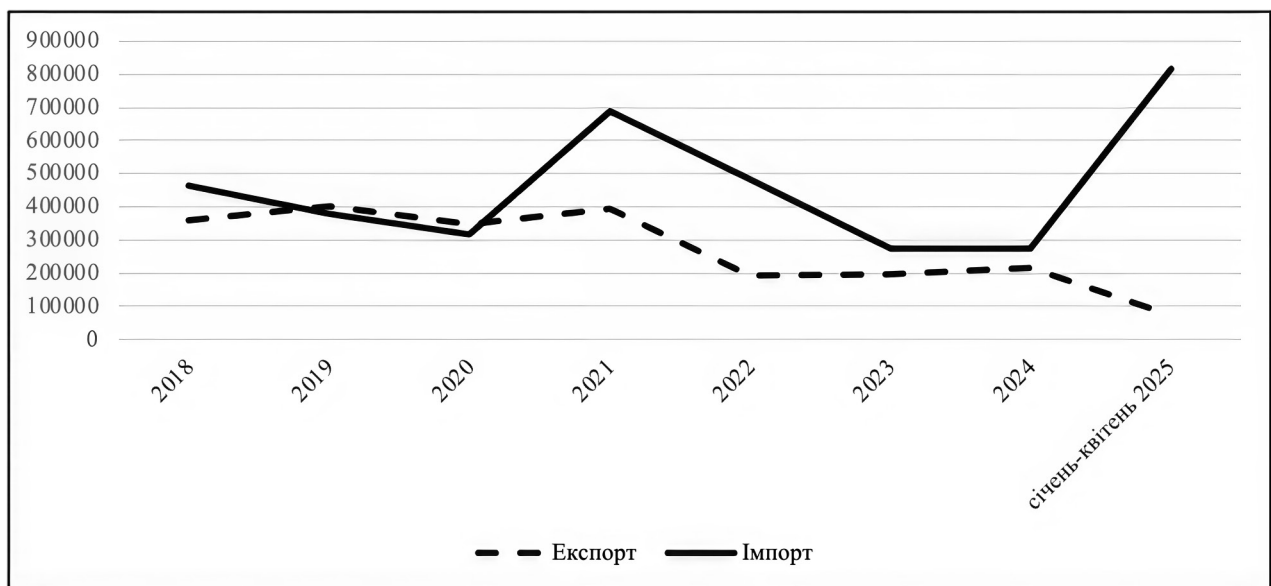

Рис. 1. Двостороння торгівля України та Азербайджану в 2018–2025 рр., тис дол. США
Джерело: складено авторами на основі [2]

ту з Азербайджану, навіть за незначного збільшення фізичних обсягів поставок. Тобто частково зростання імпорту мало інфляційно-ціновий характер, зумовлений глобальними ринковими трендами.

Сприятливими стали й інституційно-правові умови співпраці. Розширення міжурядових домовленостей, активізація роботи Спільної міжурядової українсько-азербайджанської комісії з питань економічного співробітництва, а також участь обох країн у регіональних економічних об'єднаннях сприяли покращенню умов для двосторонньої торгівлі.

Таким чином, зростання імпорту з Азербайджану в Україну у 2021 році є результатом комплексної взаємодії макроекономічних, енергетичних, геополітичних та інституційних чинників. Це зростання не лише відображає короткострокові потреби економіки, але й свідчить про поглиблення стратегічного партнерства між країнами в умовах трансформації регіональної системи міжнародної торгівлі.

Як бачимо на рисунку 1, протягом 2021–2023 рр. спостерігається значне різке зменшення імпорту із Азербайджану в Україну: з 687355,2 тис. дол. США до 27513,3 — у 2023 році. Вважаємо, що це явище є результатом глибоких трансформацій у зовнішньоекономічному середовищі України, що відображає як вплив воєнно-політичної ситуації, так і структурні зміни в енергетичному та логістичному секторах. Аналіз цих чинників у науковому дискурсі дозволяє комплексно оцінити причини спаду торговельної активності та окреслити перспективи відновлення двосторонньої співпраці.

Зазначимо, що першим і найбільш вагомим фактором стало повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну, яке почалося у лютому 2022 року. Війна завдала удару по промисловості, інфраструктурі, логістиці та фінансовій системі України, що, у свою чергу, обмежило як попит на імпорتنі товари, так і можливості для їх фізичного транспортування. Багато логістичних коридорів, у тому числі маршрутів Чорноморського басейну, були частково або повністю заблоковані, що зробило постачання з Азербайджану економічно не вигідним або навіть технічно неможливим у певні періоди.

Другим чинником стало переформатування енергетичного імпорту України. У 2021 році значна частина імпорту з Азербайджану припадала на нафту та нафтопродукти. Проте у 2023 році через війну, зменшення промислового споживання та активне зростання внутрішньої генерації енергії з альтернативних джерел (зокрема, закупівлю електроенергії з країн ЄС), потреба в імпорті вуглеводнів із країн Кавказького регіону значно скоротилася. До того ж, частину енергоресурсів Україна почала отримувати з країн, логістично ближчих у воєнних умовах (наприклад, через західний кордон з ЄС).

Третім аспектом стало загальне падіння купівельної спроможності українського населення та бізнесу, спричинене економічною кризою, інфляці-

єю та девальвацією гривні. Відповідно, зменшився попит на імпорتنу продукцію широкого вжитку, хімічні товари, обладнання та техніку, які традиційно постачалися з Азербайджану.

Четвертим фактором слід вважати переорієнтацію зовнішньоторговельних пріоритетів України у бік Європейського Союзу. З огляду на політичну інтеграцію з ЄС, спрощення умов торгівлі в межах Угоди про асоціацію та відкриття європейських ринків, Україна зосередила зовнішньоекономічну політику на торгівлі з країнами Заходу, що також знизило відносну частку азербайджанського імпорту у структурі зовнішньоторговельного обороту.

Також варто врахувати фактор безпеки судноплавства у Чорному морі. Попри стратегічну важливість порту Південний для нафтоперевезень з Азербайджану, загроза ракетних ударів та мінування морських маршрутів призвела до зниження активності транспортних компаній і страховиків у цьому регіоні.

Вважаємо, що зниження обсягів імпорту з Азербайджану у 2023 році порівняно з 2021 роком є наслідком багатовекторної кризи, спричиненої війною, логістичними труднощами, трансформацією енергетичного попиту, зниженням споживчої активності та переорієнтацією торговельних пріоритетів.

Позитивною тенденцією характеризується експорт України в Азербайджан у 2023–2024 рр.: він зріс з 196257,7 у 2023 р. до 216902,1 тис. дол. США у 2024 р. Цей процес є результатом як внутрішньої адаптації економіки України до умов повномасштабної війни, так і зовнішнього попиту на конкурентоспроможні українські товари. Науковий аналіз структури експорту дозволяє виявити основні товарні групи, що сприяли нарощенню двосторонньої торгівлі, а також визначити ключові чинники, які забезпечили позитивну динаміку експортної активності на азербайджанському напрямку [5].

Провідне місце у структурі експорту України до Азербайджану у зазначений період займала продовольча продукція, зокрема м'ясо та їстівні субпродукти. За даними відкритих джерел, лише у 2024 році обсяг експорту м'яса становив близько \$55 млн., що відображає значний попит на українську продукцію тваринництва на азербайджанському ринку. Значний внесок також зробили кондитерські вироби, крупи, борошно та какао-продукція, які забезпечили розширення присутності України в сегменті готових харчових продуктів.

Іншою важливою категорією стала молочна продукція, зокрема вершкове масло та сири. За статистикою профільних галузевих порталів, у 2024 році Азербайджан входив до десятки найбільших імпортерів українського вершкового масла, що свідчить про зростання довіри до якості українських молочних товарів [6]. Системна робота українських агроекспортерів на ринках Кавказького регіону сприяла зростанню частки цих товарів у загальному обсязі поставок.

Значний внесок у зростання експорту забезпечила і металургійна продукція. Вироби з чорних металів, зокрема сталеві напівфабрикати, прокат та труби, традиційно становлять вагому частку українського експорту. Попит на таку продукцію в Азербайджані обумовлений реалізацією інфраструктурних та енергетичних проектів у постконфліктний період, а також розвитком будівельного сектору країни.

Окрему увагу заслуговує експорт машин, обладнання та електротехнічної продукції. У 2023–2024 роках спостерігалось зростання поставок кабельної продукції, електроустаткування, а також елементів промислового обладнання. За даними аналітичних оглядів, загалом продукція машинобудування становила близько 8% у загальному обсязі українського експорту, що свідчить про поступове просування України до більш технологічного типу зовнішньоекономічної спеціалізації.

Доповненням до провідних експортних категорій стали цукор, паперова продукція, полімери та насіння олійних культур, які забезпечили розширення спектра експортної пропозиції. Таким чином, експорт до Азербайджану у 2023–2024 роках характеризувався не лише кількісним зростанням, а й поступовою диверсифікацією.

Узагальнюючи, варто зазначити, що позитивна динаміка експорту України до Азербайджану у 2023–2024 роках є наслідком поєднання декількох чинників: конкурентоспроможності українських аграрних та харчових товарів, стабільного попиту на металургійну продукцію, поступового розвитку машинобудівного експорту та ефективного використання логістичних маршрутів. Ці процеси свідчать про стійкість українського експортного потенціалу навіть в умовах військового стану та підтверджують стратегічну важливість ринку Азербайджану для національного експорту.

Далі пропонуємо розрахувати коефіцієнт покриття експорту у зовнішній торгівлі України та Азербайджану у січні-квітні 2025 року:

$$K = (Ex / Im) * 100\%$$

$$K = (73125,3 / 81657,7) * 100\% = 90\%$$

Підкреслимо, що коефіцієнт покриття експорту імпортом є важливим індикатором зовнішньоекономічної рівноваги держави. У випадку, коли цей показник становить 90%, це свідчить про те, що експортні надходження покривають лише 90% витрат на імпорт. Такий рівень коефіцієнта у зовнішній торгівлі України з Азербайджаном є ознакою помірного негативного сальдо у двосторонньому торговельному балансі.

З економічної точки зору, коефіцієнт покриття на рівні меншому за 100% вказує на те, що обсяг товарів, який Україна імпортує з Азербайджану, перевищує обсяг товарів, експортованих до цієї країни [7]. У ситуації з Азербайджаном це, найімовірніше, пов'язано із структурною специфікою двосторонньої торгівлі, де переважають поставки енергоносіїв, зо-

крема нафти, газу та нафтопродуктів, які займають вагому частку в експорті Азербайджану та, відповідно, імпорті України. Зі свого боку, український експорт до Азербайджану складається переважно з продукції агропромислового комплексу, харчової промисловості, металургії та машинобудування, що має більш обмежений вартісний обсяг у порівнянні з енергетичним імпортом.

Коефіцієнт на рівні 90% вказує на дефіцит торговельного балансу у конкретному партнерстві. У макроекономічному вимірі це означає, що Україні доводиться покривати решту (у даному випадку 10%) вартості імпорту за рахунок інших джерел, наприклад, за рахунок експортної виручки з інших ринків, валютних резервів або притоку капіталу. Така ситуація не є критичною у короткостроковому періоді, проте її збереження протягом тривалого часу може свідчити про структурну диспропорцію у зовнішній торгівлі, що потребує корекції.

З позиції економічної безпеки, постійне від'ємне сальдо у торгівлі з окремим торговим партнером може сигналізувати про залежність від стратегічних імпортних товарів, що створює вразливість для економіки у випадку політичної або логістичної дестабілізації. У зв'язку з цим, для зниження дефіциту та вирівнювання коефіцієнта покриття до рівня 100% і вище, Україна має вживати заходів з диверсифікації експорту, підвищення доданої вартості продукції, яка постачається на ринки Південного Кавказу, а також з розширення участі у логістичних, інфраструктурних і коопераційних проектах у регіоні.

Отже, коефіцієнт покриття експорту в розмірі 90% у зовнішній торгівлі України з Азербайджаном свідчить про помірний дисбаланс на користь азербайджанського експорту та вимагає стратегічного перегляду торговельної політики з метою підвищення конкурентоспроможності української продукції на ринку Азербайджану. Такий аналіз є важливою частиною оцінки ефективності зовнішньоекономічної діяльності та обґрунтування управлінських рішень у сфері міжнародної торгівлі.

Аналіз двосторонньої торгівлі України та Азербайджану дозволяє узагальнити певні рекомендації щодо потенційного зростання експорту української продукції в Азербайджан. По-перше, необхідним є розширення присутності продукції агропромислового комплексу, яка традиційно має високий експортний потенціал. Зважаючи на зростання попиту на якісну продукцію харчової промисловості, Україна може активізувати поставки м'яса, молочних виробів, кондитерських товарів, круп, а також органічної продукції. Важливим аспектом тут виступає сертифікація продукції відповідно до вимог азербайджанського ринку, забезпечення стабільності логістики та формування сталих контрактних зв'язків із великими дистриб'юторами в Азербайджані [8–10].

По-друге, перспективним напрямом є посилення експансії машинобудівної та електротехнічної

продукції, зокрема постачання кабельної продукції, трансформаторного обладнання, систем автоматизації та енергозбереження. З урахуванням програми модернізації інфраструктури Азербайджану в постконфліктний період (зокрема у звільнених районах), українські підприємства можуть інтегруватися в інфраструктурні та енергетичні проекти. Успішна реалізація таких завдань потребує державної підтримки, участі в міжнародних виставках та застосування механізмів експортного кредитування.

Третім напрямом є поглиблення кооперації у сфері металургії та будівельних матеріалів. Україна може запропонувати Азербайджану широкий спектр металевих напівфабрикатів, труб, арматури та конструкцій, які є затребуваними у масштабному будівництві. Розвиток такого експорту можливий за рахунок контрактів з великими девелоперськими компаніями та інтеграції в регіональні логістичні хаби за участі обох країн.

Четвертим вектором визначено діджиталізацію та експорт інтелектуальних продуктів. У контексті розвитку ІТ-сектору в Україні перспективним є вихід українських цифрових сервісів, програмного забезпечення, агротехнологій та рішень у сфері «розумного міста» на ринок Азербайджану. Для цього необхідна розбудова інституційної співпраці між технопарками, торгово-промисловими палатами та галузевими асоціаціями двох країн.

Таким чином, підвищення обсягів експорту України до Азербайджану можливе за рахунок диверсифікації товарної структури, адаптації до особливостей ринку, активізації міждержавної кооперації та модернізації системи підтримки експортерів. Усі зазначені напрями потребують координації між урядом, бізнесом та аналітичними центрами, а також узгодження з національною експортною стратегією України. Реалізація цих кроків дозволить не лише зменшити торговельний дисбаланс у відносинах з Азербайджаном, а й зміцнити загальний експортний потенціал держави.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Аналіз двосторонньої торгівлі між Україною та Азербайджаном дає можливість зробити такі висновки. Україна та Азербайджан є ключовими учасниками регіональних енергетичних і логістичних процесів. Україна зацікавлена у зміцненні енергетичної безпеки та диверсифікації джерел постачання енергоресурсів, а Азербайджан виступає важливим експортером нафти та газу. Водночас українські підприємства мають конкурентоспроможну продукцію у сфері сільського господарства, машинобудування, металургії та харчової промис-

ловості, яка є затребуваною на азербайджанському ринку. Зростання імпорту з Азербайджану в Україну у 2021 році є результатом комплексної взаємодії макроекономічних, енергетичних, геополітичних та інституційних чинників. Це зростання не лише відображає короткострокові потреби економіки, але й свідчить про поглиблення стратегічного партнерства між країнами в умовах трансформації регіональної системи міжнародної торгівлі. Зниження обсягів імпорту з Азербайджану у 2023 році порівняно з 2021 роком є наслідком багатовекторної кризи, спричиненої війною, логістичними труднощами, трансформацією енергетичного попиту, зниженням споживчої активності та переорієнтацією торговельних пріоритетів. Позитивною тенденцією характеризується експорт України в Азербайджан у 2023–2024 рр. Цей процес є результатом як внутрішньої адаптації економіки України до умов повномасштабної війни, так і зовнішнього попиту на конкурентоспроможні українські товари. Позитивна динаміка експорту України до Азербайджану у 2023–2024 роках є наслідком поєднання декількох чинників: конкурентоспроможності українських аграрних та харчових товарів, стабільного попиту на металургійну продукцію, поступового розвитку машинобудівного експорту та ефективного використання логістичних маршрутів. Ці процеси свідчать про стійкість українського експортного потенціалу навіть в умовах військового стану та підтверджують стратегічну важливість ринку Азербайджану для національного експорту. Розрахований коефіцієнт покриття експорту в розмірі 90% у зовнішній торгівлі України з Азербайджаном свідчить про помірний дисбаланс на користь азербайджанського експорту та вимагає стратегічного перегляду торговельної політики з метою підвищення конкурентоспроможності української продукції на ринку Азербайджану. Такий аналіз є важливою частиною оцінки ефективності зовнішньоекономічної діяльності та обґрунтування управлінських рішень у сфері міжнародної торгівлі.

Визначено, що підвищення обсягів експорту України до Азербайджану можливе за рахунок диверсифікації товарної структури, адаптації до особливостей ринку, активізації міждержавної кооперації та модернізації системи підтримки експортерів. Усі зазначені напрями потребують координації між урядом, бізнесом та аналітичними центрами, а також узгодження з національною експортною стратегією України.

В подальшому планується проведення кореляційно-регресійного аналізу факторів впливу на збільшення обсягів експорту України в Азербайджан.

Література

1. Петрова Г.Є. Войтов С.Г., Гриценко А.В. Стратегічні економічні відносини України та Азербайджану. *Світове господарство і міжнародні економічні відносини*. 2019. Вип. 35. С. 26–30.
2. Географічна структура зовнішньої торгівлі України товарами. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2025/zd/ztt/arh_ztt2025.html (дата звернення: 27.06.2025).
3. Bulakh T. M., Ivashchenko O. A., Motuzka O. M. Ukraine's Foreign Trade Relations with the Republic of Azerbaijan: State, Risks, Strategic and Innovative Areas of Strengthening. *Statistics of Ukraine*. 2022. № 96 (1). P. 40–46.
4. Лимар В.В., Сафаров Ульві Абүзер огли. Сутність поняття та основні показники міжнародної торгівлі. *Економіка і організація управління*. 2024. № 2 (54). С. 29–42.
5. Товарна структура зовнішньої торгівлі України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2025/zd/tsztt/arh_tsztt2025_u.html (дата звернення: 27.06.2025).
6. Костюк Т.О. Азербайджано-українські відносини: сучасний стан та шляхи зміцнення економічної безпеки сільського господарства. *Економічна наука*. 2017. № 1. С. 70–73.
7. Ткач О.І. Україна — Азербайджан: через довіру до партнерства. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2013. № 3 (113). С. 105–106.
8. Petrova A., Voitov S., Gricenko A. Strategic economic relation Ukraine and Azerbaijan. *Market Infrastructure*. 2019. DOI: 10.32843/infrastructure35-4.
9. Бобро І.І., Мусаєв М. Розвиток зовнішньоекономічних відносин України та Азербайджану. *Вісник СНТ ННІ Бізнесу і Менеджменту ХНТУСГ*. 2021. Вип.1. С. 44–47.
10. Бабан Т.О. Світовий досвід державного регулювання ринку зерна: уроки для України. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства*. 2015. Вип. 161. «Економічні науки». С. 89–95.

References

1. Petrova G.Ye., Voitov S.G., Gritsenko A.V. Strategichni ekonomichni vidnosyny Ukrainy ta Azarbaijanu [Strategic economic relations between Ukraine and Azerbaijan]. *Svitove gospodarstvo i mizhnarodni ekonomichni vidnosyny*. 2019. Vyp. 35. С. 26–30 [in Ukrainian].
2. Geografichna struktura zovnishnioi torgivli Ukrainy tovaramy [Geographical structure of Ukraine's foreign trade in goods]. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2025/zd/ztt/arh_ztt2025.html (accessed: 27.06.2025) [in Ukrainian].
3. Bulakh T. M., Ivashchenko O. A., Motuzka O. M. Ukraine's Foreign Trade Relations with the Republic of Azerbaijan: State, Risks, Strategic and Innovative Areas of Strengthening. *Statistics of Ukraine*. 2022. № 96 (1). P. 40–46.
4. Lyamar V. V., Safarov Ulvi Abuzer ogly. Sutnist poniattia ta osnovni pokaznyky mizhnarodnoi torgivli [The essence of the concept and main indicators of international trade]. *Ekonomika i organizatsia upravlinnia*. 2024. № 2. С. 29–42 [in Ukrainian].
5. Tovarna struktura zovnishnioi torgivli Ukrainy [Commodity structure of Ukraine's foreign trade]. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2025/zd/tsztt/arh_tsztt2025_u.html (accessed: 27.06.2025) [in Ukrainian].
6. Kostiuk T. O. Azerbajdžano-ukrainski vidnosyny: sychasnyi stan ta shlyakhi zmitsnennia ekonomichnoi bezpeky silskogo gospodarstva [Azerbaijan-Ukraine relations: current state and ways to strengthen economic security of agriculture]. *Ekonomichna nauka*. 2017. № 1. P. 70–73 [in Ukrainian].
7. Tkach P. I. Ukraina-Azerbajdžan: cherez doviru do partnerstva [Ukraine — Azerbaijan: through trust in partnership]. *Visnyk Kyivskogo natsionalnogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka*. 2013. № 3 (113). P. 105–105 [in Ukrainian].
8. Petrova A., Voitov S., Gricenko A. Strategic economic relation Ukraine and Azerbaijan. *Market Infrastructure*. 2019. DOI: 10.32843/infrastructure35-4.
9. Bobro I. I., Musaiev M. Rozvytok zovnishnioekonomichnykh vidnosyn Ukrainy ta Azerbajjanu [Development of foreign economic relations between Ukraine and Azerbaijan]. *Visnyk SNT NNI Biznesu i Menedjmentu HNTUSG*. 2021. Vyp. 1. P. 44–47 [in Ukrainian].
10. Baban T. O. Svitovyi dosvid derjavnogo reguljuvannia rynku zerna: uroky dlia Ukrainy [Global experience of state regulation of the grain market: lessons for Ukraine]. *Visnyk Harkivskogo natsionalnogo tehničnogo universytetu silskogo gospodarstva*. 2015. Vyp. 161. «Ekonomichni nauky». P. 89–95 [in Ukrainian].